

Sygn. akt IV CSK 22/13

POSTANOWIENIE

Dnia 6 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w T.

przy uczestnictwie T. G.

o wpis hipoteki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 listopada 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w T.

z dnia 20 sierpnia 2012 r., sygn. akt VIII Ca [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w T. oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego w T. z dnia 9 maja 2012 r., którym oddalono wniosek Skarbu Państwa o wpis hipoteki przymusowej. U podłoża tego rozstrzygnięcia legło stanowisko, że hipoteka przymusowa nie może zostać wpisana na podstawie uwierzytelnionego urzędowo odpisu administracyjnego tytułu wykonawczego.

Skarga kasacyjna wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 626² § 3 k.p.c. i art. 31 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 250 k.p.c. w zw. z art. 244 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 35 § 1, § 2 pkt 2 i § 3 w zw. z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej i zmierza do uchylenia tego postanowienia oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie o wpis hipoteki przymusowej prowadzone jest na podstawie art. 626¹ i nast. k.p.c. Artykuł 626² § 3 k.p.c. stanowi, że do wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu. Brzmienie tego przepisu sugeruje, że w każdym przypadku chodzi o oryginał dokumentu, nie ma w nim bowiem żadnego zastrzeżenia, iż wystarczające może być załączenie jego odpisu. Dopuszczając taką możliwość w innych sytuacjach, ustawodawca stanowi o tym wprost (por. art. 89 § 1, art. 250 § 1, art. 244 § 1 i art. 485 § 4 k.p.c.).

O dokumentach, a ściślej o formie dokumentów podlegających dołączeniu do wniosku o wpis w księdze wieczystej, jest mowa w art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Przepis ten, stanowiąc, że wpis może być dokonany na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy dokumentu, określa minimum wymagań formalnych obowiązujących w postępowaniu wieczystoksięgowym, wiążących się z celami, jakim służą księgi wieczyste (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1984 r., III CZP 62/84, OSNCP 1985, nr 7, poz. 88). Szczególne unormowanie formy

dokumentu niezbędnego dla wpisu hipoteki przymusowej zawarte jest w art. 109 ust. 1 u.k.w.h., który to przepis wymaga dołączenia do wniosku o wpis hipoteki przymusowej tytułu wykonawczego w rozumieniu przepisów o postępowaniu egzekucyjnym.

Sąd Okręgowy, wyrażając przytoczone na wstępie stanowisko, odwołał się do poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05 (OSNC 2006, nr 11, poz. 180), że art. 250 k.p.c. nie ma zastosowania do wpisu hipoteki przymusowej na podstawie art. 109 u.k.w.h., a także, iż regulacja prawna w zakresie formy składanych dokumentów została uregulowana w treści art. 626² § 3 k.p.c., zaś brak w przepisach dotyczących postępowania egzekucyjnego w administracji przepisów stanowiących odpowiednik art. 794 k.p.c. nie stanowi również wystarczającej podstawy do obniżenia wymagań stawianych przez przepisy tytułowi wykonawczemu jako podstawie do wpisu hipoteki przymusowej.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 5 lipca 2013 r., IV CSK 742/12 (dotąd nie publ.) wskazał okoliczności, które legły u podłoża poglądu wyrażonego w uchwale z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05, że podstawą wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na podstawie art. 109 u.k.w.h. może być tylko oryginał tytułu wykonawczego wydanego na podstawie przepisów o egzekucji sądowej.

Wskazał, że tytuł wykonawczy dla egzekucji sądowej powstaje w inny sposób niż tytuł wykonawczy dla egzekucji administracyjnej. W egzekucji sądowej jest nim bowiem dokument mający cechy tytułu egzekucyjnego w rozumieniu art. 777 k.p.c., co do którego w postępowaniu klauzulowym zapadło orzeczenie o nadaniu mu klauzuli wykonalności w konkretnych granicach podmiotowych i dla przymusowego wykonania oznaczonego obowiązku (art. 776 k.p.c.), następnie zaopatrzony przez sąd klauzulą wykonalności i wydany wierzycielowi w takiej formie, jaka ustalona została w art. 783 k.p.c. oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 5 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz. U. 2012, poz. 443) i w § 180-188 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2007 r. regulamin urzędowania sądów

powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249). Co do zasady, powstaje on na podstawie odpisu (wypisu) dokumentu stanowiącego tytuł egzekucyjny (orzeczenia sądowego lub orzeczenia innego organu, protokołu stwierdzającego treść ugody zawartej przed sądem lub innym organem, aktu notarialnego o wymaganej przez prawo treści itd.).

Sformalizowane zasady tworzenia tytułu wykonawczego w egzekucji sądowej sprawiają, że za tytuł wykonawczy w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego może być uważany tylko ten dokument, który został wierzycielowi wydany po zakończeniu postępowania klauzulowego w zewnętrznej postaci ustalonej w art. 783 k.p.c. i powołanych wyżej rozporządzeniach. Tytuł wykonawczy dla egzekucji sądowej jest podstawą dla wszczęcia przeciwko dłużnikowi postępowania egzekucyjnego w celu przymusowego wykonania obowiązku, którego dotyczy, ale jest on także podstawą uzyskania wpisu hipoteki przymusowej w celu uzyskania zabezpieczenia stwierdzonej nim wierzytelności. Potrzeba zagwarantowania ochrony praw dłużnika sprawiła, że ustawodawca limituje sytuacje, w których wierzycielowi może być wydany kolejny tytuł wykonawczy dotyczący konkretnego obowiązku. Nie jest to przy tym odpis tytułu wykonawczego, lecz kolejny tytuł wykonawczy, opatrzone numerem, na którym sąd obowiązany jest zaznaczyć, w jakim celu może być użyty (art. 793 k.p.c.) lub tytuł wykonawczy wydawany zamiast utraconego (art. 794 k.p.c.). W każdym przypadku uzyskanie nowego tytułu - dalszego lub w miejsce utraconego - następuje na podstawie orzeczenia sądu. Te okoliczności powodują, że odpisu tytułu wykonawczego dla egzekucji sądowej, także opatrzonego odpowiednim poświadczeniem przez notariusza (art. 96 pkt 2 ustawy z 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie, tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 ze zm.), nie można traktować na równi z oryginałem i używać jako tytułu wykonawczego w tych przypadkach, w których ustawodawca od złożenia tego dokumentu uzależnia uwzględnienie wniosku wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym, zabezpieczającym, wieczystoksięgowym. W efekcie, w nauce i orzecznictwie powszechnie przyjmuje się, że tytułem wykonawczym w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego jest tylko jego oryginał (por. postanowienie Sądu

Najwyższego z dnia 12 czerwca 1996 r., III CZP 61/96, OSNC 1996, nr 10, poz. 132).

W niniejszej sprawie rozważenia wymaga, czy stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05, można odnieść do sytuacji, w której podstawę wpisu hipoteki przymusowej ma stanowić administracyjny tytuł wykonawczy.

Ostatnio Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 maja 2013 r., IV CSK 637/12 (nie publ.) oraz w już powołanym z dnia 5 lipca 2013 r., IV CSK 742/12, opowiedział się w tej kwestii za stanowiskiem, że urzędowo poświadczony odpis administracyjnego tytułu wykonawczego może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej.

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 16 maja 2013 r., IV CSK 637/12, Sąd Najwyższy podkreślił, że wniosek o wpis hipoteki przymusowej złożony na podstawie art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 w zw. z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej nie zmierza do wszczęcia egzekucji, lecz do zabezpieczenia zobowiązań podatkowych. Uznanie, że podstawę wpisu tej hipoteki może stanowić wyłącznie oryginał administracyjnego tytułu wykonawczego prowadziłoby do istotnego ograniczenia wierzyciela, którego wierzytelność podlega zaspokojeniu na drodze egzekucji administracyjnej w korzystaniu z przysługujących mu uprawnień w celu uzyskania zaspokojenia. Brak możliwości sporządzenia odpisu tytułu wykonawczego na potrzeby wystąpienia z wnioskiem o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej dla zabezpieczenia stwierdzonej nim wierzytelności stawiałby takiego wierzyciela wobec konieczności dokonania wyboru, czy prowadzić egzekucję obowiązkową, czy też uzyskać zabezpieczenie wierzytelności przez wpis hipoteki; wierzyciel taki mógłby również napotkać trudności w uzyskaniu wpisu hipoteki na kilku nieruchomościach dłużnika.

Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, w przeciwieństwie do kodeksu postępowania cywilnego, zna postać administracyjnego tytułu wykonawczego będącego odpisem oryginału. Nie reguluje jednak tego, czy taki odpis może być sporządzony na potrzeby wystąpienia z wnioskiem o wpis hipoteki przymusowej przewidzianej w art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej.

Odpowiedzi na to pytanie musi dostarczyć wykładnia art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Przepis ten wskazuje niezbędne minimalne wymagania formalne w postępowaniu wieczystoksięgowym, obowiązujące przy dokonywaniu wpisów i przyjmuje jako zasadę notarialne potwierdzenie podpisu. Nie odnosi się ona jednak - poza orzeczeniami sądowymi stanowiącymi podstawę wpisu - do dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 marca 2005 r., III CK 132/04, nie publ.; z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 74/11, nie publ. oraz z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 251/11, nie publ.).

W orzecznictwie przyjęto, że w postępowaniu wieczystoksięgowym w odniesieniu do dokumentów będących podstawą wpisu do księgi wieczystej mogą być stosowane art. 250 § 1 i art. 244 § 1 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1984 r., III CZP 62/84, OSNC 1985, nr 7, poz. 88; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1997 r., II CKN 216/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 7; z dnia 9 marca 2004 r., V CK 448/03, nie publ.; z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 251/11, nie publ.). Zgodnie z art. 250 § 1 k.p.c., jeżeli dokument znajduje się w aktach organu, o którym mowa w art. 244 § 1 k.p.c., wystarczy przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ jego odpis. W postanowieniu z dnia 18 kwietnia 2013 r., II CSK 520/12, (nie publ.) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zgodnie z art. 250 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., jeżeli dokument znajduje się w aktach organu, o którym mowa w art. 244 § 1 k.p.c. (organu władzy publicznej), wystarczy w postępowaniu przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ odpis lub wyciąg dokumentu. Przepis art. 250 § 1 k.p.c. ustanawiając wyjątek od zasady, że przeprowadzenie w postępowaniu cywilnym dowodu z dokumentu dotyczy dokumentu oryginalnego, pozwala zastąpić dokument oryginalny jego poświadczonym przez organ odpisem, nie różnicując przy tym dokumentów na urzędowe i prywatne. Z brzmienia art. 250 § 1 k.p.c. nie wynika, żeby możliwość jego stosowania była ograniczona jedynie do dokumentów pochodzących od organu sporządzającego poświadczony odpis. Odesłanie w treści tego przepisu do art. 244 k.p.c. dotyczy jedynie wymienionego w nim organu, określając tym samym zakres podmiotowy stosowania art. 250 § 1 k.p.c., nie odnosi się natomiast do dalszej treści art. 244 k.p.c. i charakteru wymienionych w nim dokumentów.

Zgodnie z § 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych z dnia 18 stycznia 2011 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 67 ze zm.) definiującego pojęcie „akt sprawy”, oznacza ono dokumentację zawierającą informacje potrzebne przy rozpatrywaniu danej sprawy oraz odzwierciedlającą przebieg jej załatwiania i rozstrzygania. W tak określonym pojęciu, użytym w art. 250 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., mieści się administracyjny tytuł wykonawczy będący podstawą prowadzenia egzekucji przez administracyjny organ egzekucyjny.

Reasumując, należy stwierdzić, że urzędowo poświadczony odpis administracyjnego tytułu wykonawczego może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej. Stąd zaskarżone postanowienie oparte na odmiennym stanowisku prawnym nie mogło się ostać.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.

aw

jw